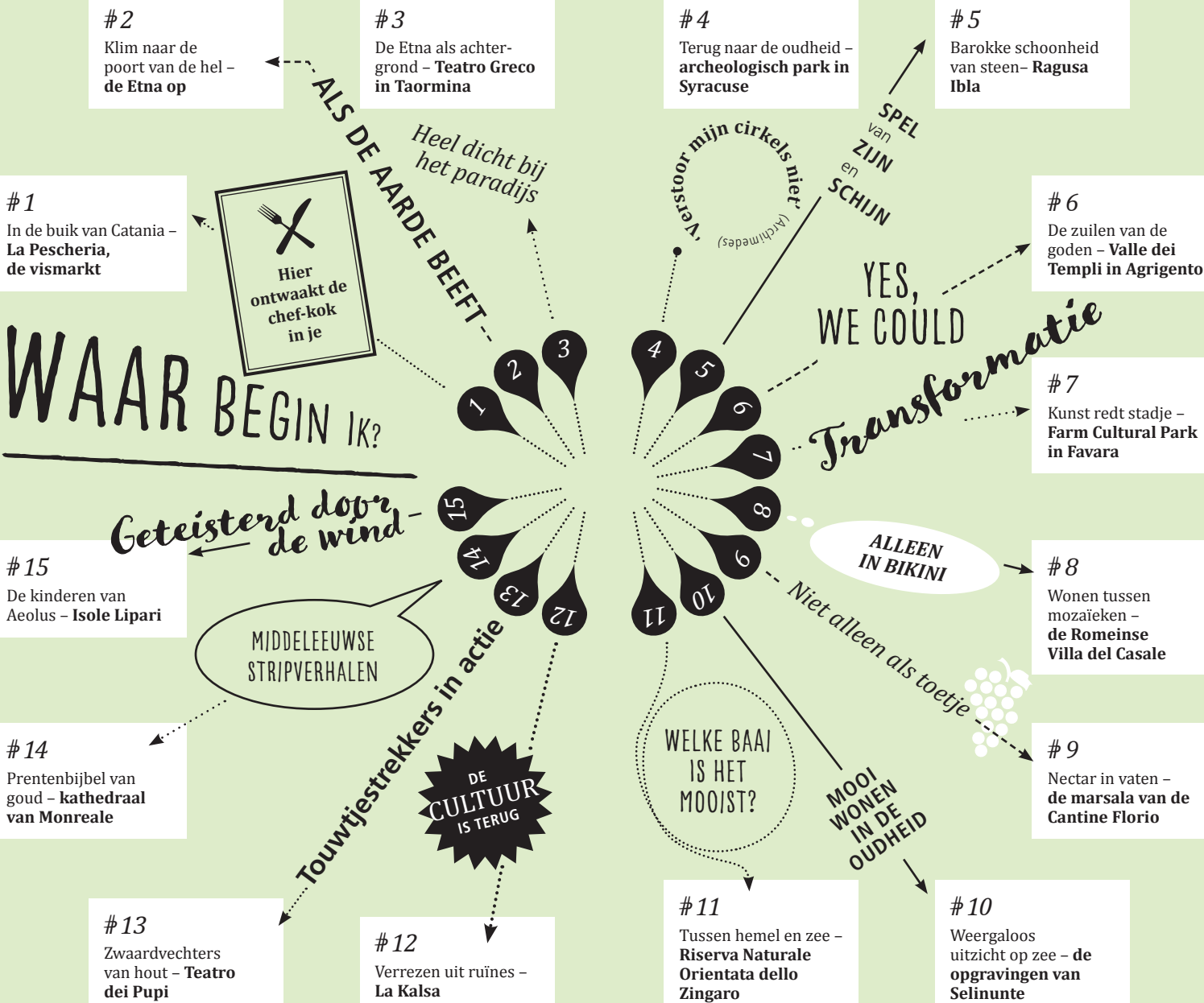

Het kompas van Sicilië

15 manieren om je onder te dompelen in het eiland

noten, olijven en druiven, en op grotere hoogte ook hazelnoten en tamme kastanjes. Op de vruchtbare hellingen liggen honderden dorpen en boeregehuchten. Tot op een hoogte van ongeveer 1500 m is de vulkaan bedekt met graanakkers en wijngaarden, en tussen de 1500 en 2000 m strekken zich bossen met naaldbomen, kastanjes, beuken, eiken en berken uit. Ook groeit hier de typische Etnabrem. Jeneverbes- en zuurdoornstruiken, allerlei grassoorten en verschillende soorten viooltjes, mossen en korstmossen bepalen het landschap tot een hoogte van circa 2500 m. Daarboven ligt een kale woestijn van lava, die in de wintermaanden bedekt is met sneeuw en ijs.

Vulkaan onder observatie

Maar waar de ene dag nog een dichte vegetatie groeit, kan de volgende dag een alles verwoestende lavastroom zich een weg naar beneden banen. Om de paar jaar ontwaakt de vulkaan en spuugt gloeiend hete lava uit. Dankzij een uitgekiend waarschuwingssysteem kan weliswaar worden voorkomen dat er slachtoffers vallen, maar het is nog altijd vrijwel onmogelijk om een lavastroom weg te leiden van bewoonde gebieden of landbouwgrond. Met een snelheid tot wel 10 m per seconde en een temperatuur van zo'n 1000°C borrelt het vloeibare gesteente op uit het binnenste van de aarde. Steeds weer zijn er uitbarstingen, de laatste in november 2023. Grote schade veroorzaakte de uitbarsting van 2001. Onder de zuidoostelijke krater ontstond een spleet waaruit wekenlang honderden meters hoge lavafonteynen de lucht in spoten. De parkeerplaatsen, restaurants en winkels bij het dalstation van de kabelbaan Rifugio Sapienza werden onder een metersdikke laag lava bedekt. Alleen het station zelf en enkele aangrenzende gebouwen konden door het opwerpen van wallen worden gered. De lava kwam pas enkele honderden meters voor Nicolosi tot stilstand. Ook op de noordhelling van de Etna ontstond een spleet, waaruit lavastromen opwelden die het skigebied Piano

Provenzana, de schuilhut Le Betulle en een groot bos met oeroude naaldbomen verwoestten.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Een treinrit rond de vulkaan

Een tochtje rond de vulkaan is de beste manier om kennis te maken met het afwisselende landschap van de Etna en de mooie dorpen op de hellingen. Dit kan bijvoorbeeld met de Circumetnea, een smalspoortrein uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, die vertrekt bij station **Catania Borgo** (► blz. 23) of **Giarre-Riposto** (🚆 L 4, ca. 3 uur). Onderweg kun je uitstappen in een paar interessante plaatsen. Zo gaat het mooi in het groen gelegen **Adrano** (🚆 J 4) terug tot het neolithicum. De archeologische vondsten worden tentoongesteld in het imposante Normandische kasteel (Piazza Umberto I, di.-zo. 9-19 uur, €4). In pistachecentrum **Bronte** (🚆 J 4) kun je een wandelingetje maken naar het goed bewaard gebleven **Castello Nelson**, een voormalig benedictijnenklooster dat een tijdje eigendom is geweest van de Britse admiraal Nelson. Het uit zwart lavasteen opgetrokken stadje **Randazzo** (🚆 K 3) met zijn mooie oude centrum is ondanks de nabijheid van een van de Etnakraters tot nog toe gespaard gebleven. Het rustige **Linguaglossa** (🚆 K 3) heeft zijn naam vermoedelijk te danken aan een grote lavatong.

Klim naar de top

Linguaglossa is een goede uitvalsbasis voor uitstapjes op de noordhelling, bijvoorbeeld naar **Piano Provenzana** (🚆 K 3/4), waar Siciliaanse kinderen leren skiën (► blz. 27). Je kunt hier ook mooie wandelingen naar lavagrotten maken. Het middeleeuwse **Zafferana Etnea** (🚆 K 4), dat tijdens het herfstfeest Ottobrata veel bezoekers trekt, en het door lavastromen getekende **Nicolosi** (🚆 K 4) zijn goede uitvalsbases voor excursies op de zuidhelling (► blz. 27).

Klim naar de poort van de hel – de Etna op

Negeren kun je hem niet. Rokend en rommelend, as en lava spuwend vestigt hij al eeuwenlang de aandacht op zich. De Etna is een van de weinige actieve vulkanen in Europa. Een klim naar de top is een onvergetelijke ervaring.

De klim naar de top van de Etna en helemaal tot aan de rand van de krater is zowel langs de zuid- als de noordhelling mogelijk, maar alleen in het gezelschap van een gids. Een dergelijke excursie neemt een hele dag in beslag. De geschikteste periode voor de klim zijn de maanden juni tot oktober.

De zuidhelling van de Etna (Etna Sud)

Vanuit **Nicolosi** 1, de toegangspoort tot de Etna, loopt een goede, maar bochtige weg naar het **dalstation** 2 van de kabelbaan. Daar kun je bij de **Rifugio Sapienza** 1 (1927 m) bergschoenen en een warme jas huren. Houd er rekening

2

K
KRATER

Bij slecht weer is een (veilige) wandeling rond de **Crateri Silvestri** op de zuidhelling aan te bevelen. Deze krater is bij een uitbarsting aan het eind van de 19e eeuw ontstaan.

Voor een euro plus portokosten kun je een foto van een uitbraak van de Etna naar huis sturen

de antieke oorsprong van de kerk. In de kapel van de heilige Lucia worden in een zilveren schrijn de relikwieën van deze beschermheilige van de stad bewaard. Op 13 december, de feestdag ter ere van haar, keert ze in een lange processie terug naar de **Basilica di Santa Lucia al Sepolcro** 7, waar ze ooit was bijgezet (Via Luigi Bignami 1, dag. 9.30-12.45, do. vanaf 11, en 15.30-19 uur). Hier hangt ook het meesterwerk *De begrafenis van de heilige Lucia* (1609) van Caravaggio. Op het schilderij is geen heilige met een aureool te zien, maar door de groep die om haar heen staat en de lichtval besef je dat de vrouw die op de grond ligt bijzonder moet zijn. Op de voorgrond staan de doodgravers. Juist door deze alledaagse voorstelling weet Caravaggio de kijker te raken. In het Palazzo Vermexio hebben archeologen de overblijfselen gevonden van het imposante **Artemision** 8

(onregelmatige openingstijden), een oudere Ionische tempel uit de 6e eeuw v.Chr. Cicero maakte al gewag van dit heiligdom, dat gewijd was aan Artemis.

Heilige vrouwen

In het Palazzo Bellomo in de Via Capodici is de bezienswaardige **Galleria Regionale** 9 (di.-za. 9-18.30, zo. 9-13 uur, €8) ondergebracht. Tot de hoogtepunten behoren het marmeren beeld van de zogende Heilige Maagd, een creatie van de renaissance-beeldhouwer Gagini, en het ietwat beschadigde werk *Annunciatie* (1474) van Antonello da Messina. Interessant zijn ook de klei- en kerststalfiguren uit Caltagirone, die een beeld schetsen van het dagelijks leven van de boeren.

Een kijkje bij de bron

Op een steenworp afstand hiervandaan bevindt zich de idyllische **Fonte di**

Aretusa 10, de zoetwaterbron van mythische oorsprong. De geologische verklaring voor het feit dat er zo dicht bij zee een zoetwaterbron ontspingt, is prozaïscher: het water heeft zich een onderaardse weg gebaad door het hogergelegen kalksteen van de Monti Iblei en komt hier als een artesische bron aan de oppervlakte. De bijzonderheid van het door een muur omgeven zoetwatermeertje zijn de papyrussen, die verder alleen in Egypte voorkomen. Niet bekend is of het inheemse planten zijn of dat ze in Syracuse terecht zijn gekomen als geschenk van de Egyptische farao Ptolomeus II aan Hieron II. In de winkeltjes en ateliers rond de bron zijn tal van producten van papyrus te koop, bijvoorbeeld bij **Flavia Massara** 2 (ma.-za. 10.30-19 uur). In de werkplaats is te zien hoe van papyrus schrijfmateriaal wordt gemaakt. Wie zelf papyrus wil beschilderen, kan hier ook terecht voor speciale pennen en inkt.

Kasteel met koffie

Via de met cafés omzoomde boulevard kom je bij het imposante **Castello Maniace** 11 (hoogseizoen di.-za. 8.30-19.30, zo.-ma. 8.30-13.30, daarbuiten dag. vanaf 8.30 uur tot ca. 2 uur voor zonsopgang, €5), dat in 1038 in opdracht van generaal Maniakes is gebouwd en later onder Frederik II is herbouwd als versterkt koninklijk paleis. Interessant zijn vooral het portaal uit de tijd van het huis Hohenstaufen en de reusachtige zaal waarvan het plafond wordt gedragen door een kruisribgewelf. Vanaf de weergangen heb je een mooi uitzicht over zee.

Archeologische vondsten

In het noordwesten van Syracuse ligt het **Parco Archeologico della Neapolis** 12-17 (► blz. 40) met opgravingen uit de oudheid. De indruk die je hier krijgt van het leven in die tijd wordt gecompleteerd door de voorwerpen in het **Museo Archeologico Paolo Orsi** 18 (Viale Teocrito 66, di.-za. 9-19, zo. 9-14 uur, €10). Dit volgens

HEERLIJK VERFRISSEND

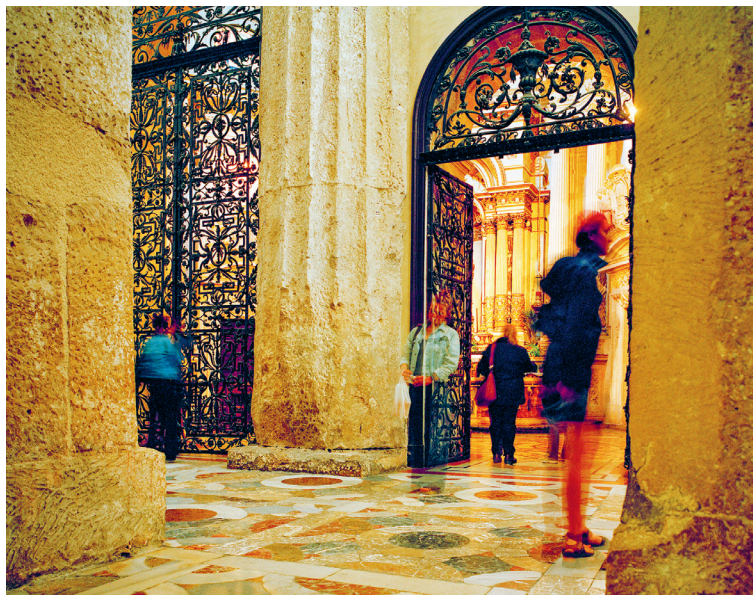
Het water in

Heb je moeie voeten en staat het zweet op je voorhoofd? Neem dan een duik in de verkoelende zee! Langs de Via Nizza aan de oostkant van Ortygia zijn er tal van zwemmogelijkheden, bijvoorbeeld bij het Forte Vigliena met een via de rotskust vrij toegankelijk houten terras of bij de Lungomare Ortygia, waar je na een zwempartij kunt zonnebaden op het kiezelstrand aan de Cala Rossa.

moderne didactische opvattingen ingerichte museum is naast dat van Palermo het belangrijkste archeologische museum van het eiland. Het geeft een uitstekend overzicht van het ontstaan van Sicilië, de prehistorie (sector A), de Griekse kolonisatie met als zwaartepunt Syracuse (sector B) en de machtige stadstaten Gela en Agrigento (sector C). Tot de belangrijkste stukken behoren de vondsten uit de necropool van Pantalica, zoals matrode vazen op een hoge voet. Grootste trekpleister is de Venus Anadyomene, een Romeinse kopie uit de 2e eeuw v.Chr. Maquettes van de tempels van Apollo en Athene in Syracuse bieden inzicht in de Griekse tempelarchitectuur.

Het graf van San Marciano

De nabijgelegen **Catacombe di San Giovanni** 19 (Largo San Marciano, onregelmatige openingstijden, zie kairos-web.com/luoghi/san-giovanni, €10) bieden een inkijkje in het vroege christendom op Sicilië; ze behoren tot de grootste catacombencomplexen buiten Rome. Vanaf een hoofdas vertakken zich maffe gangen met familie- en gemeenschappelijke graven en kleine loculi (nisgraven) voor kinderen, soms versierd met fresco's. Net als veel andere catacomben zijn ze aangelegd in de buurt van het graf van een martelaar, in dit geval van San Marciano, die in

Upcycling was ook al bij de bouwmeesters van vroeger tijden staande praktijk. De mengeling van bouwkundige stijlen, van de oudheid tot en met de barok, is vooral mooi te zien in de Duomo Santa Maria delle Colonne

11

Tussen hemel en zee – Riserva Naturale Orientata dello Zingaro

Je zoekt een ongerept kustlandschap, ver van alle drukte en lawaai? Tussen San Vito Lo Capo en Scopello lopen gemarkeerde paden met magnifieke uitzichten langs hoge bergen en een haast Caribische blauwe zee naar sprookjesachtige baaien met strandjes. In een paar kleine natuurhistorische musea kun je meer te weten komen over de plaatselijke flora en fauna.

Tegen de drieduizend plantensoorten zouden er op Sicilië zijn, meer dan op alle andere eilanden in de Middellandse Zee samen. Veel daarvan bloeien in de lente in het Riserva Naturale Orientata dello Zingaro

P
PARKEREN

Bij de ingangen van het beschermde natuurgebied in San Vito Lo Capo en Scopello zijn parkeerplaatsen. Vergeet niet water mee te nemen!

Geluidloos zweven roofvogels door de lucht, terwijl de diepblauwe zee bulderend in schuim verandert tegen de gekloofde rotsen. De idylle wordt niet verstoord door het geknetter van een scooter of het getoeter van een auto. Toch is er een tijd geweest dat dit paradijsje zijn langste tijd leek te hebben gehad. In de jaren tachtig van de vorige eeuw moest de aanleg van een nieuwe weg de kust hier voor het toerisme ontsluiten. De eerste tunnel was al geboord, maar toen kwamen Siciliaanse milieuactivisten in verzet. Een grote protestmars bracht uiteindelijk de ommekeer. Het project werd stilgelegd en in 1981 werd met Lo Zingaro het eerste beschermde natuurgebied van Sicilië in het leven geroepen.

Drie paden – drie werelden

Mooi aangelegde en in de regel goed bewegwijzerde wandelpaden ontsluiten via drie hoofdroutes het 1600 ha grote gebied. De 7 km lange **Sentiero Principale** 1 (blauw) loopt licht golvend vlak boven de kustlijn. Steile rotsen worden afgewisseld door uitnodigende baaien met kiezelstrandjes, die via zijpaadjes eenvoudig te bereiken zijn. De hoger gelegen **Sentiero Secondario** 2 (groen) is inspannender, want hier moeten hoogteverschillen tot wel 500 m worden overwonnen. Het pad voert door enkele verlaten nederzettingen van herders en boeren. De **Sentiero Alto** 3 (rood) loopt langs de toppen en

is met een hoogteverschil van ongeveer 800 m uitgesproken zwaar. Die inspanning wordt echter beloond, want je hebt hier steeds weer prachtige vergezichten. Op de hellingen van de rotspartijen nestelen gieren, valken en zelfs arenden.

Vier musea – vier thema's

Vier kleine musea bieden informatie over de rijke flora en fauna van Lo Zingaro. Naast *macchia*, johannesbrood- en olijfbomen drukt vooral de dwergpalm een stempel op het landschapsbeeld van het beschermde natuurgebied. Het **Museo Naturalistico** 1 laat zien wat er zoal van de vezels van de *palma nana* wordt gemaakt, zoals zeilen, matten en manden. Het zachte merg van de palm is bovendien een uitstekende dorstlesser. In het **Museo della Manna** 2, dat in de schaduw van een manna-es (of pluimes) staat, is op informatieborden beschreven hoe de gewilde zoetstof manna tot ver in de 19e eeuw door inkerving werd gewonnen. Het **Museo delle Attività Marinare** 3 is helemaal gewijd aan de visserij. Zo wordt hier het ingewikkelde gebruik van visfuiken voor de vangst van tonijn aanschouwelijk gemaakt. In het **Museo della Civiltà Contadina** 4 staat het boerenbestaan centraal. De collectie omvat onder andere huishoudelijke voorwerpen van hout en aardewerk, en speelgoed. Wat vooral opvalt is hoe liefdevol de stukken worden gepresenteerd.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Riserva Naturale dello Zingaro: tel. 092 43 51 08, riservazingaro.it, dag. 7-19.30, winter tot 16 uur, €5, bij de ingang zijn wandelkaarten verkrijgbaar.

Musea: informeer bij de ingang naar de openingstijden.

ETEN EN DRINKEN

Leuke restaurants bevinden zich in het nabijgelegen **San Vito Lo Capo** en **Scopello**.

Wandelaars in het Riserva Naturale Orientata dello Zingaro

Uitneembare kaart: B/C 3